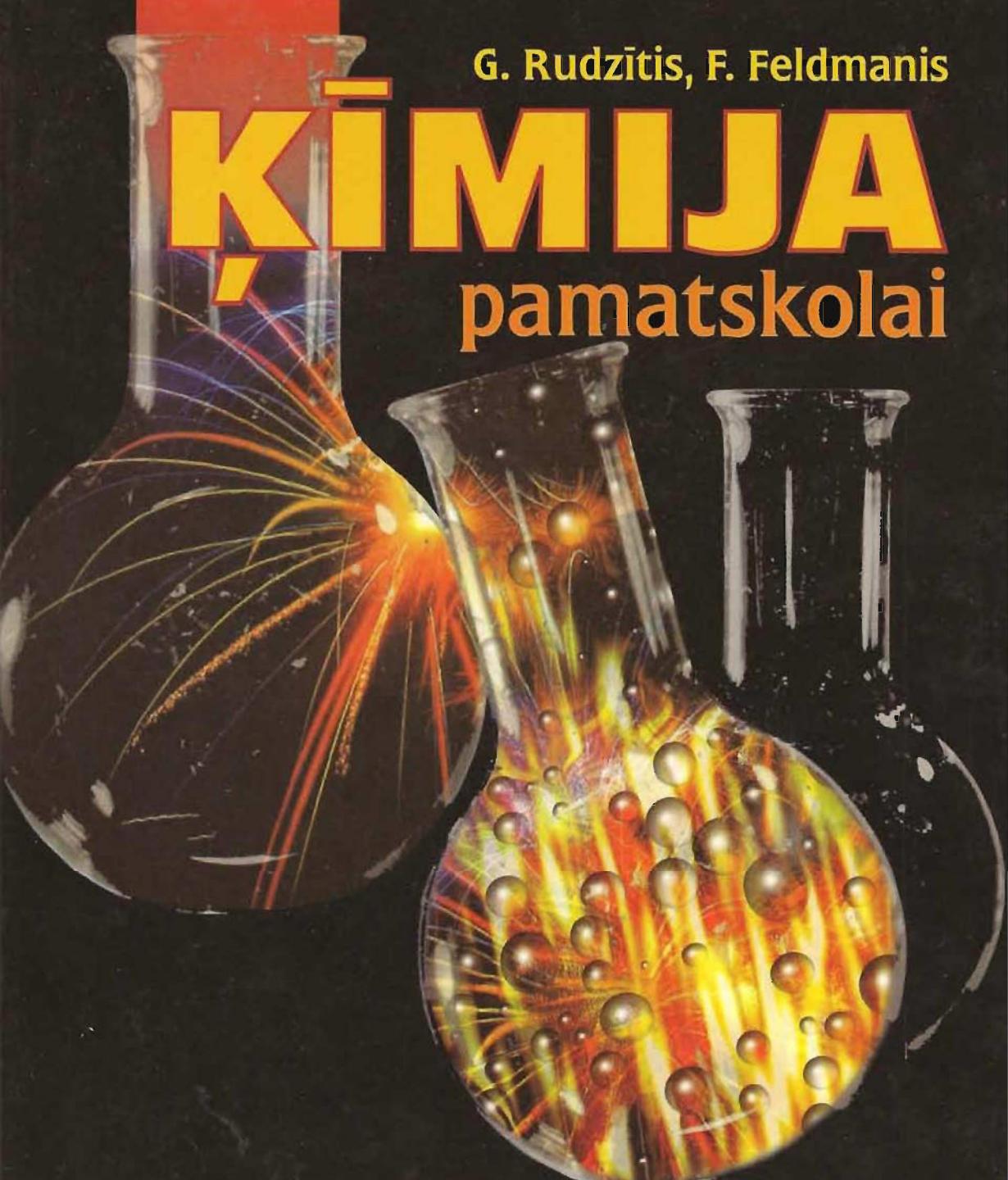

G. Rudzītis, F. Feldmanis

KĪMIJA

pamatskolai

ZVAIGZNE ABC

SATURS

Kā strādāt ar mācību grāmatu? 3

1. Ķīmijas pamatjēdzieni 5

1.1. Ķermeni un vielas	5
1.2. Vielu fizikālās ipašības un fizikālās pārvērtības	6
1.3. Vielu ķīmiskās ipašības un ķīmiskās pārvērtības	9
1.4. Ķīmija un tās uzdevumi	13
1.5. Tīras vielas un vielu maisijumi	14
1.5.1. Vielu izdalīšana no neviendabīgiem maisijumiem	16
1.5.2. Vielu izdalīšana no viendabīgiem maisijumiem ..	17
1.6. Darba drošības noteikumi, kas jāievēro, strādājot ķīmijas kabinetā	18
1. <i>laboratorijas darbs.</i> Iepazišanās ar ķīmijas laboratorijas iekārtu	21
2. <i>laboratorijas darbs.</i> Fizikālo un ķīmisko pārvērtību novērošana	22
1. <i>praktiskais darbs.</i> Vielu attirīšana	23
1.7. Atomi, molekulas un joni	25
1.8. Vienkāršas vielas un ķīmiskie savienojumi	28
1.9. Kristāliskas vielas. Vielas ar molekulāru un nemolekulāru uzbūvi. Amorfas vielas	30
1.10. ķīmiskie elementi	33
1.11. ķīmisko elementu relatīvā atommasa	35
1.12. ķīmisko elementu simboli	36
1.13. Vielas sastāva nemainība	39
1.14. ķīmiskās formulas. Relatīvā molekulmasa	40
1.15. ķīmisko elementu vērtība	42
1.16. Elementu vērtības noteikšana pēc bināro savienojumu formulām. Bināro savienojumu formulu sastādišana pēc elementu vērtības	44
1.17. Bināro savienojumu nosaukumi	46
1.18. Atomu un molekulu mācības svarīgākās atziņas	47
1.19. Vielu masas nezūdamība	50
1.20. ķīmisko reakciju vienādojumi	51
1.21. ķīmisko reakciju veidi	52
3. <i>laboratorijas darbs.</i> Iepazišanās ar ķīmisko reakciju veidiem	55

2. Vielas daudzums. Molmasa.

Gāzu moltilpums 57

2.1. Vielas daudzums	57
2.2. Molmasa	59
2.3. Vielas daudzuma, masas un daļiņu skaita aprēķināšana	60
2.4. Moltilpums	62
2.5. Gāzes daudzuma, tilpuma, blīvuma un relatīvā blīvuma aprēķināšana	63

2.6. Aprēķini pēc vielu formulām	65
2.6.1. Elementa masas daļas aprēķināšana ķimiskajā savienojumā	65
2.6.2. Ķimiskās formulas noteikšana, ja zināmas savienojuma elementu masas daļas	66
2.7. Aprēķini pēc ķimisko reakciju vienādojumiem	67

3. Skābeklis. Gaiss. Degšana 71

3.1. Skābekļa vispārīgs raksturojums un atrašanās dabā	71
3.2. Skābekļa iegūšana	72
3.3. Skābekļa īpašības. Oksīdi. Ozons. Alotropija	73
3.4. Skābekļa nozīme un izmantošana	75
3.5. Gaiss un tā sastāvs. Vielu degšana gaisā	78
3.6. Eksotermiskas un endotermiskas reakcijas	82
2. praktiskais darbs. Skābekļa iegūšana un tā ķimisko īpašību pētišana	84

4. Ūdeņradis 85

4.1. Ūdeņraža vispārīgs raksturojums un atrašanās dabā ...	85
4.2. Ūdeņraža iegūšana	86
4.3. Ūdeņraža īpašības un izmantošana	87
4. laboratorijas darbs. Ūdeņraža iegūšana un tā īpašību pētišana	90

5. Ūdens. Šķidumi 92

5.1. Ūdens sastāvs. Analīze un sintēze. Ūdens dabā	92
5.2. Ūdens fizikālās un ķimiskās īpašības	94
5.3. Ūdens izmantošana	96
5.4. Šķidumi. Suspensijas. Emulsijas	98
5.5. Šķidība	99
5.6. Kristālhidrāti	101
5.7. Izšķidušās vielas masas daļas noteikšana	101
3. praktiskais darbs. Sāls šķiduma pagatavošana	105

6. Ķimisko elementu periodiskā tabula.

Ķimiskā saite	106
6.1. Ķimisko elementu periodiskās tabulas izveidošana ...	106
6.2. Periodiskās tabulas saikne ar atomu uzbūvi	109
6.3. Elementu raksturošana, izmantojot periodisko tabulu	111
6.4. Ķimiskā saite	113
6.5. Oksidēšanas pakāpe	116

7. Galvenās neorganisko vielu klasses 118

7.1. Neorganisko vielu iedalījums	118
7.2. Pārskats par nemetāliem	119
7.2.1. Nemetālu kopīgās īpašības	119
7.2.2. Svarīgākie nemetāli	121
7.3. Pārskats par metāliem	131
7.3.1. Metālu kopīgās īpašības	131

7.3.2. Sakausējumi	134
7.3.3. Svarīgākie metāli	136
7.4. Metālu korozija un cīņa pret to	139
7.5. Oksīdi	141
5. <i>laboratorijas darbs.</i> Oksīdi	145
7.6. Bāzes	146
6. <i>laboratorijas darbs.</i> Bāzes	151
7.7. Skābes	152
7. <i>laboratorijas darbs.</i> Skābju īpašību novērošana	157
7.8. Sāji	158
7.8.1. Minerālmēslī	162
7.9. Neorganisko vielu savstarpējā saikne	165
4. <i>praktiskais darbs.</i> Sāju iegūšana	169
8. Pārskats par svarīgākajām organiskajām vielām	171
8.1. Organiskā ķīmija	171
8.2. Organisko savienojumu vienkāršota klasifikācija	174
8.3. Piesātinātie oglūdeņraži jeb alkāni	175
8.4. Nepiesātinātie oglūdeņraži	179
8.4.1. Alkēni	179
8.4.2. Alkini	181
8.4.3. Alkadiēni	182
8.5. Cikliskie oglūdeņraži	182
8.5.1. Cikloalkāni	182
8.5.2. Aromātiskie oglūdeņraži jeb arēni	183
8.6. Oglūdeņražu dabiskie ieguvues avoti	184
8.7. Kurināmā veidi	185
8.8. Oglūdeņražu atvasinājumi	188
8.8.1. Spirti	188
8.8.2. Karbonskābes	190
8.8.3. Esteri. Tauki	191
8.8.4. Ogļhidrāti	192
8.8.5. Aminoskābes	194
8.8.6. Olbaltumvielas	195
8.8.7. Polimēri	196
5. <i>praktiskais darbs.</i> Organiskisko vielu īpašību novērošana	200
9. Vides aizsardzība	201
9.1. Kas ir vide, un kas rada tās piesārņojumu	201
9.2. Gaisa klalītātes saglabāšana	202
9.3. Ūdeņu aizsardzība	204
9.4. Atkritumu savākšana	206
Uzdevumu atbildes	208
Pielikums	209
Alfabētiskais rādītājs	210
Personu rādītājs	213

